

บทที่ 2

แนวคิด หลักการ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวทางในการพัฒนาการจัดการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนด้วยการจัดการความรู้ จะประกอบไปด้วยหลักการ ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
2. แนวคิดการจัดการ
3. กระบวนการกลุ่ม
4. ผังมโนภาพ หรือแผนที่ความคิด (Mind map)
5. การลดต้นทุน

แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นเทคนิคการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชนที่เน้นให้คนในชุมชนสามารถรวมตัวกันในรูปแบบขององค์กรประชาชนที่มีประสิทธิภาพ โดยเพิ่มศักยภาพของคนในชุมชนด้วยระบบข้อมูล ให้เห็นความสำคัญของข้อมูลเพราะข้อมูลจะช่วยให้คนในชุมชนสามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนและดำเนินการพัฒนาชุมชนต่อไปได้ จึงต้องมีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เกิดการหลอมรวมแนวคิดการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เข้าด้วยกันซึ่งทั้ง 2 แนวนี้มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันอยู่บ้าง กล่าวคือการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมเน้นเป็นการศึกษาชุมชนโดยให้สมาชิกของชุมชนเข้ามามีส่วนในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล รวมทั้งเป็นผู้ร่วมวิจัยด้วย แต่ไม่มีการปฏิบัติการไม่มีการนำไปประยุกต์แก้ปัญหา ส่วนการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการวิจัยที่ผู้วิจัยกำหนดกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมา แล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายว่าได้ผลหรือไม่ หากยังไม่ได้ผลตามเป้าหมายก็นำกิจกรรมนั้นมาปรับปรุงแล้วนำไปทดลองใช้ใหม่กับกลุ่มเป้าหมายอีก จนกว่าจะได้ผลเป็นที่พอใจ จากนั้นจึงนำไปใช้และเผยแพร่ต่อไป ซึ่งการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบนี้ กลุ่มเป้าหมายอาจมีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วมก็ได้ แต่การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเน้น สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษา เก็บข้อมูล และร่วมวิจัย รวมทั้งมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรม แล้วร่วมปฏิบัติหรือทดลองตามกิจกรรมที่กำหนดขึ้นและในท้ายที่สุด ร่วมกันประเมินผลว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการวิจัยที่หน่วยงานพัฒนา และบุคลากรด้านการพัฒนาของประเทศต่างๆ เริ่มนำเข้ามาประยุกต์ใช้มากขึ้นในระยะหลัง เนื่องจากสอดคล้องกับ

กระแสดการเปลี่ยนแปลงในสังคม ที่ให้ความสำคัญและอำนาจแก่คนและชุมชนในการกำหนดชะตาชีวิตตนมากขึ้น เนื่องจากเหมาะสมกับโจทย์การพัฒนาที่ต้องการให้ชุมชนแก้ปัญหาของตนเองด้วยตนเอง ทั้งนี้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป้าหมาย คือ พัฒนาคคนเป็นสำคัญ เป็นกระบวนการที่สร้างคน เพื่อไปสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ให้มีความสามารถในการตอบสนองกับกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกไม่ว่าจะเป็นกระแสเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม หรือแม้แต่การศึกษาเพื่อให้ชุมชนนั้นๆ มีหลักคิด ของตนเอง และสามารถปรับตัว และเลือกเส้นทาง การพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมต่อไป

กระบวนการของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่มีลักษณะ 3 ประการ ดังนี้ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ, 2545 ก : 238)

1. เป็นการค้นคว้าวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบที่จำเป็น เช่นข้อมูลความจริงปัญหาเชิงพัฒนาที่จะต้องแก้ไข สวมมติฐานสำหรับการทดสอบต่อไป แผนงานดำเนินงานสำหรับการพัฒนาหรือแก้ปัญหาและการติดตามประเมินผลการพัฒนาแก้ไขปัญหา

2. เป็นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ผู้ซึ่งเป็นทั้งผู้ร่วมดำเนินการวิจัยและผู้ได้รับผลลัพธ์ของการวิจัย

3. เป็นการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตจริง ซึ่งมีใช้เป็นการจำลองจากชีวิตจริงเพื่อการวิจัย เช่นเดียวกับการกระทำในห้องทดลองของการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ ผู้เข้ามีส่วนร่วมในการวิจัยจะต้องดำเนินชีวิตที่ตนกระทำอยู่เป็นปกติธรรมดาการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการของการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยและสมาชิกในชุมชน ต้องอาศัยการสืบสวนสอบสวนหาปัญหาและข้อโต้แย้งร่วมกันเป็นกลุ่มวิเคราะห์สาเหตุแห่งปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและ วัฒนธรรม ฯลฯ รวมกันเป็นกลุ่มแต่อย่างไรก็ตามกระบวนการการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้นมีใช้เพียงการสืบค้นปัญหาและการแก้ปัญหาเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนทุกคนมีการตื่นตัวและตอบสนองต่อปัญหาเหล่านั้น การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดต่อปัญหาทำให้สมาชิกได้มีโอกาสเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นผลสุดท้ายสมาชิกได้พัฒนาศักยภาพในการแก้ปัญหา รวมทั้งได้เพิ่มพูนความรู้ให้พร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาที่ยากไปกว่านี้กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิก เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในทุก ๆ ด้านของกระบวนการวิจัย ซึ่งรวมทั้งการตัดสินใจ การวางแผนการดำเนินงาน โครงการผู้ประสานงานหรือผู้อำนวยการวิจัย จึงต้องหลีกเลี่ยงโดยจะไม่เข้าไปรับผิดชอบมากเกินไป แต่กลับทำหน้าที่เผยแพร่หรือมอบหมายงานให้สมาชิกชุมชนนั้น ความสำเร็จของผู้ประสานงานหรือผู้อำนวยการวิจัยนั้นสามารถวัดได้จากการดูว่า ชุมชนนั้นได้ทำหน้าที่ของแต่ละคนไปได้มากน้อย

เพียงใด สิ่งที่ทำทนายการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งคือ ทำอย่างไรจึงจะชักชวนส่งเสริมให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมเป็นกลุ่มก้อน และรักษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกให้เหนียวแน่นยั่งยืน โดยเฉพาะสมาชิกในชุมชนที่ต่างคนต่างอยู่ มิได้มีการเข้ามามีส่วนร่วมกันมาก่อน

แนวคิดการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการ แบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะ คือ การบริหารจัดการด้านบุคคล การบริหารจัดการด้านการเงิน การบริหารจัดการด้านวัสดุ และการจัดการ

1. **การบริหารจัดการด้านบุคคล** เป็นการจัดการเกี่ยวกับคน ซึ่งนับเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดและเป็นพลังสำคัญในการส่งผลให้การบริหารจัดการประสบความสำเร็จ การบริหารจัดการคนกลุ่มคน หรือสมาชิก ต้องมีการแบ่งงานกันทำมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน มีทักษะในการปฏิบัติงาน มีจริยธรรม มีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ของกลุ่ม องค์กร และของสมาชิก รวมถึงการวางระเบียบให้เป็น แนวทางการปฏิบัติงานในทางเดียวกัน การบริหารงานบุคคล เป็นการกำหนดหน้าที่ของแต่ละคนที่ได้รับการแต่งตั้งให้เข้าทำงาน โดยการยึดถือความชำนาญเฉพาะอย่างและยึดถือความชำนาญเฉพาะบุคคล ในการจัดบุคลากรจะต้องจัดให้มีการฝึกอบรม การรักษาวัดนธรรมที่ดีขององค์กร เพื่อให้เกิดเสถียรภาพในการทำงาน

2. **การบริหารจัดการด้านการเงิน** เป็นการจัดการเกี่ยวกับการตั้งงบประมาณ เพื่อนำมาใช้จ่ายในแต่ละแผนก ในแต่ละส่วนของงาน เป็นกระบวนการที่จัดทำขึ้นมาเพื่อให้ได้เงินมาใช้จ่ายในการดำเนินงาน ตามแผนงานที่ได้วางไว้ การบริหารขององค์กรใด หากขาดการจัดการด้านการเงินที่ดี จะทำให้การดำเนินงานขององค์กรไม่มีประสิทธิภาพ

3. **การบริหารจัดการด้านวัสดุ** เป็นการจัดการเกี่ยวกับวัสดุ หรือทรัพยากรในรูปของเครื่องมือ เครื่องใช้ขององค์กร ต้องบริหารจัดการให้สามารถใช้งานได้อย่างเต็ม ประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการขององค์กร จะมีส่วนเสริมให้องค์กรประสบความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรวัสดุขององค์กรจึงต้องมีการบำรุงรักษาและดูแลให้สามารถใช้งานได้ในระยะเวลาที่ยาวนาน

4. **การจัดการ** เป็นการจัดการเกี่ยวกับกระบวนการในการดำเนินงาน การสร้างรูปแบบหรือโครงสร้างตามแบบแผนอย่างมีระบบ เพื่อทำให้เกิดความรับผิดชอบและเกิดอำนาจในการปฏิบัติงานตามบทบาทขององค์กรนั้น ๆ มีการกำหนดหน่วยงานย่อย กำหนดกรอบตามความสามารถและความถนัด ความรู้ความสามารถ การจัดองค์กรต้องอาศัยความร่วมมือของหลาย ๆ ฝ่าย จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานสูงสุด โดยยึดถือจุดมุ่งหมายขององค์กรเป็นแนวทาง

กระบวนการกลุ่ม

กระบวนการกลุ่ม เป็นกระบวนการที่สำคัญกระบวนการหนึ่งในงานพัฒนา เนื่องจากกระบวนการกลุ่มเป็นเสมือนเครื่องมือ ที่สามารถช่วยให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ได้เกิดการเรียนรู้ มีพลัง และอำนาจในการต่อรองกับกลุ่มบุคคลอื่นได้ อันเป็นหนทางที่นำไปสู่การพัฒนาคนและชุมชน ฉะนั้นหากไม่มีการรวมกลุ่มเกิดขึ้น งานพัฒนาชุมชนก็จะไม่เคลื่อนไหว เพราะกลุ่มเท่านั้นที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาความคิดของประชาชน ด้วยการทำงานร่วมกันเกิดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้นและสอดคล้องกัน ดังคำกล่าวที่ว่า "ถ้าไม่มีกลุ่มก็ไม่มีงานพัฒนาชุมชน"

คำว่า "กลุ่ม" (Group) นั้นมีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย ทั้งที่มีความแตกต่างกันและสอดคล้องกัน ขึ้นอยู่กับสาขาวิชานั้นๆ โดยทั่วไปแล้วความหมายของกลุ่ม คือ การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมารวมกัน ดำเนินงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง

กระบวนการกลุ่ม (Organizational Process) เป็นกระบวนการที่รวมเอาประสบการณ์ของบุคคลหลายๆ ฝ่ายที่มาพบปะสังสรรค์กัน ด้วยความรู้สึกร่วมกันและความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันซึ่งกระบวนการกลุ่มนี้จะช่วยให้แต่ละคนได้มีโอกาสเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และข้อคิดเห็นระหว่างกัน เป็นการสร้างแรงจูงใจให้แกกัน เกิดความเอื้ออาทรต่อกัน ตลอดจนช่วยให้ค้นพบแนวทาง/วิธีการแก้ไขปัญหาที่น่าพอใจร่วมกัน

การเกิดกลุ่ม กลุ่มจะเกิดขึ้นได้เนื่องจากการที่สมาชิกภายในกลุ่มมีความตระหนักที่จะร่วมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหา โดยเกิดความรู้สึกว่าหากสมาชิกแต่ละคนที่มีปัญหาเหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน (หรือในกรณีที่เกิดเพราะปัญหาของชุมชนแล้วพบว่าปัญหามีสาเหตุเดียวกัน) มาพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ ความคิดเห็น แล้วสมาชิกในกลุ่มเกิดความเห็นพ้องต้องกันว่าเมื่อชาวบ้านต่างคนต่างไปแก้ไขปัญหาที่ตนเองประสบอยู่เพียงลำพังนั้นไม่สามารถจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ แต่กลับไปเพิ่ม/สร้างปัญหาอื่นๆอีกตามมา ดังนั้นจึงเกิดการรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวร่วมกัน ดังนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการรวมกลุ่ม คือ การที่สมาชิกเกิดจิตสำนึกร่วมกันว่าการทำงานเป็นกลุ่มสามารถจะแก้ไขปัญหาของตนได้ ซึ่งการที่สมาชิกในกลุ่ม/ในชุมชน จะเกิดจิตสำนึกดังกล่าวได้นั้น อาจเกิดได้จากการพูดคุยกัน(เห็นว่าต่างคนก็มีปัญหาเดียวกัน) จึงอยากร่วมมือกัน ทั้งนี้เมื่อเกิดการจัดตั้งเป็นกลุ่มแล้ว กลุ่มจะมีกระบวนการเพื่อเป็นพลังให้กลุ่มสามารถขับเคลื่อนและดำรงอยู่เพื่อแก้ไขปัญหาของสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกระบวนการกลุ่มสามารถ แบ่งเป็นขั้นตอนได้ ดังนี้

1. **ขั้นการสร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม** ซึ่งขั้นตอนนี้ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างมาก เนื่องจากเป็นการให้สมาชิกภายในกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน เพื่อให้สมาชิกแต่ละคนเกิดความเข้าใจกันและกัน มีความรู้สึกที่ดีต่อกัน เกิดความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน โดยส่วนใหญ่แล้วสมาชิกภายในกลุ่มจะรู้จักกันดี มีความสนิทสนมกันอยู่แล้ว อาจอยู่ในพื้นฐานของความเป็นเครือญาติ (ส่วนใหญ่กลุ่มที่เกิดในชุมชนนั้น ชาวบ้านมักจะเป็นเครือญาติกันอยู่แล้ว) ซึ่งปัจจัยดังกล่าวย่อมจะทำให้สมาชิกมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันเป็นพื้นฐาน ดังนั้นในขั้นตอนนี้จึงถือเป็นการที่สมาชิกในกลุ่มมาทำความเข้าใจร่วมกันถึงกลุ่มของตน อาจมีการร่วมกันวางแผนกลุ่ม กำหนดขั้นตอนกฎเกณฑ์ที่สมาชิกจะปฏิบัติร่วมกัน การสร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่มนี้อาจเกิดขึ้นจากการที่สมาชิกได้มีการนัดพบปะสังสรรค์กัน มีการพูดคุยประชุมปรึกษาหารือ (หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นการจับเข่าคุยกัน) ส่วนใหญ่แล้วมักจะไม่เป็นทางการ แต่ในกรณีที่กลุ่มเกิดจากสมาชิกที่มีความแตกต่างกัน เช่น กลุ่มอนุรักษ์ลำน้ำที่เป็นการรวมตัวกันของชาวบ้านในแต่ละตำบล/อำเภอที่ใช้ลำน้ำเดียวกัน เป็นต้น ก็ใช้ขั้นการสร้างความสัมพันธ์เพื่อที่จะให้สมาชิกได้มารู้จักคุ้นเคยกัน รวมทั้งมากำหนดกฎระเบียบต่างๆ ของกลุ่มร่วมกัน โดยการสร้างความสัมพันธ์นี้จะทำให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความไว้วางใจต่อกันมากยิ่งขึ้น และยังพัฒนาให้สมาชิกเกิดความกล้าที่จะแสดงออกให้การดำเนินงานต่อไป เช่น การกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นของตน เป็นต้น

2. **ขั้นการพัฒนากลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้** ขั้นตอนนี้เป็นขั้นที่ไม่สามารถแยกออกจากกระบวนการทำงานกลุ่มได้ เป็นกรณีที่สมาชิกตัดสินใจร่วมกันที่จะต้องการเพิ่มความรู้ หรือข้อมูลทางด้านใดด้านหนึ่งที่สมาชิกเล็งเห็นว่ามีความประโยชน์ต่อกลุ่มของตน โดยสมาชิกอาจจะมีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างกัน นอกจากนี้การที่ไปพูดคุยกับคนอื่น ๆ ในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน ราษฎรชาวบ้าน หรือผู้มีความรู้ในชุมชนนั้นๆ หรือการไปพูดคุยกับกลุ่มอื่นๆ ได้ เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้เหล่านั้นมาวิเคราะห์ และสามารถนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิก เพื่อนำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดความเหมาะสมกับกลุ่มได้ ซึ่งขั้นการพัฒนาแลกเปลี่ยนกลุ่มนี้จะต้องอยู่บนพื้นฐานของการสื่อสารที่ดีระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม อาศัยการสื่อสารแบบสองทาง เนื่องจากการสื่อสารดังกล่าวย่อมจะกระตุ้นให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็น โดยผ่านการคิดวิเคราะห์ ถือเป็นการช่วยให้สมาชิกได้ฝึกคิดวิเคราะห์ได้ ขั้นการพัฒนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้นี้จะย่อมจะนำไปสู่การแสวงหาแนวทางร่วมกันในหมู่สมาชิกได้ อย่างไรก็ตามขั้นตอนนี้ไม่สามารถสิ้นสุดได้ แต่ยังคงแผ่อยู่ในทุกๆ ขั้นตอนของกระบวนการดำเนินงานกลุ่ม เช่น ในขั้นของการบริหารจัดการกลุ่ม ซึ่งขั้นดังกล่าวกลุ่มอาจจะเกิดความต้องการที่จะเพิ่มความรู้/ข้อมูลในเรื่องของการบริหารจัดการ การแบ่งสรรผลประโยชน์ หรือในขั้นทำกิจกรรม กลุ่มอาจเกิดความ

ต้องการเรียนรู้ทางด้านเทคโนโลยี,การตลาด,การทำบัญชี เป็นต้น โดยกลุ่มจะเกิดการประสานงานกับบุคคลภายนอก นักวิชาการ/วิชาชีพต่างๆ มากขึ้น อีกทั้งความรู้ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนี้ สมาชิกสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตได้เช่นกัน

3. **ขั้นการบริหาร-จัดการกลุ่ม** การดำเนินการของกลุ่มจะดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้น ปัจจัยที่มีความสำคัญปัจจัยหนึ่งก็คือ กระบวนการบริหารจัดการกลุ่ม ทั้งนี้การบริหารจัดการที่ดีควรจะเป็นการตกลงกันระหว่างสมาชิก เช่น การกำหนดกฎระเบียบของกลุ่ม การกำหนดถึงการแบ่งสรรผลประโยชน์ของกลุ่ม การจัดบันทึกการประชุม การจัดทำบัญชีของกลุ่ม เป็นต้น โดยการบริหารจัดการกลุ่มนี้ จะต้องอยู่บนพื้นฐานของความโปร่งใส ซื่อสัตย์สุจริต สมาชิกอื่นๆ สามารถตรวจสอบได้ นอกจากนี้ขั้นการบริหารจัดการกลุ่มยังถือเป็นการทำให้สมาชิกภายในกลุ่มเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเองมากยิ่งขึ้น ซึ่งในกลุ่มยังได้เกิดการเรียนรู้ทางด้านการบริหารจัดการตนเอง อีกทั้งข้อมูล ความรู้ที่ได้มาในขั้นต้นยังได้มีการปรับใช้จริง (Learning by doing) ถือเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดของกระบวนการกลุ่ม โดยการบริหารจัดการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพนั้น จะทำให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและกลุ่มมากยิ่งขึ้น กลุ่มจะสามารถขยายผลได้ง่ายมากยิ่งขึ้น (เนื่องจากเมื่อสมาชิก/และคนอื่นๆเกิดความเชื่อมั่นในการบริหาร-จัดการกลุ่มแล้ว ก็จะเกิดความสนใจในการเข้าร่วมกับกลุ่มมากยิ่งขึ้น กลุ่มมีสมาชิกเพิ่มขึ้น) รวมทั้งกลุ่มยังสามารถแสวงหาแนวทาง/ประสานงานและระดมทรัพยากรจากหน่วยงานภายนอกได้ง่ายมากขึ้น และยังส่งผลให้กลุ่มดำเนินงานได้บรรลุเป้าหมายได้ในที่สุด

4. **ทำกิจกรรมร่วม** ขั้นนี้เป็นขั้นที่สมาชิกทุกคนมาร่วมกันแสวงหาแนวทางในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ทั้งการร่วมกันตัดสินใจว่าควรจะดำเนินกิจกรรมใด การกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรม การกำหนดผู้ดำเนินการ ระยะเวลาในการดำเนินงาน รวมทั้งวิธีการดำเนินการ ซึ่งในการดำเนินกิจกรรมนี้จะเป็นการทำเอาความรู้ ข้อมูล ความสามารถ และประสบการณ์ของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ทั้งทางด้านเทคโนโลยี การตลาด การจัดทำบัญชี การประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้ยังรวมถึงการระดมทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกกลุ่มเพื่อให้กิจกรรมดังกล่าวสำเร็จตามที่มุ่งหวัง เช่น กิจกรรมส่งเสริมอาชีพและรายได้ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เป็นต้น นอกจากนี้แล้วกลุ่มอาจจะจัดทำกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ให้แก่สมาชิก เป็นต้นว่า กิจกรรมทัศนศึกษากับกลุ่มอื่นๆ, หน่วยงานอื่นๆ (ต้องดูงานทั้งกลุ่มที่ประสบความสำเร็จและกลุ่มที่ล้มเหลว โดยสมาชิกจะร่วมกันสรุปบทเรียนวิเคราะห์ว่าปัจจัยใดที่ทำให้สำเร็จหรือล้มเหลว และจะสามารถมาประยุกต์ใช้กับกลุ่มได้อย่างไรจึงจะเหมาะสม) แต่ว่าการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มนั้นสมาชิกจะได้เกิดกระบวนการเรียนรู้พร้อมๆ กันไปด้วย อย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญ คือ กิจกรรมที่กลุ่มได้ดำเนินการนั้นสมาชิกทุกคนจะต้องเป็นผู้ตัดสินใจ

และเป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ รวมทั้งยังเป็นกิจกรรมที่สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้ เพราะถ้าหากกิจกรรมที่กลุ่มดำเนินการนั้นไม่ได้สนองตอบความต้องการ, แก้ไขปัญหาของสมาชิกในกลุ่มได้ กิจกรรมดังกล่าวก็จะไม่เป็นที่ยอมรับของสมาชิก อีกทั้งสมาชิกจะไม่เกิดความสนใจ หรือตระหนักที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวของกลุ่ม

5. **ขั้นแสวงหาความร่วมมือ** ขั้นตอนนี้เป็นขั้นที่เมื่อกลุ่มได้ดำเนินการระยะหนึ่งแล้ว สมาชิกเห็นพ้องต้องกันว่าเราไม่สามารถจะดำเนินงานต่างๆ ได้ทั้งหมด โดยกลุ่มอาจจะมีข้อจำกัดบางประการ เช่น เทคโนโลยี ความรู้ ตลอดจนงบประมาณ กลุ่มจึงต้องแสวงหาแนวทางร่วมกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ โดยอาศัยการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ภายนอกชุมชน เช่น การติดต่อเพื่อขุดสระน้ำไว้เพื่อประกอบอาชีพ สำหรับกลุ่มเกษตรกร โดยกลุ่มจะต้องติดต่อไปยังชลประทาน เป็นต้น โดยวิธีการแสวงหาความร่วมมือนี้กลุ่มอาจจะดำเนินการติดต่อหน่วยงานเหล่านั้นเอง หรืออาจจะดำเนินการโดยผ่านองค์กรบริหารส่วนตำบล ซึ่งในการแสวงหาความร่วมมือดังกล่าวจะไม่ทำให้กลุ่มเกิดความรู้สึกว่าตนเองต้องพึ่งพาผู้อื่น หรือรู้สึกว่าเขาเองไม่มีศักยภาพเพียงพอ แต่เป็นการที่กลุ่มสามารถตัดสินใจได้เองว่าจะต้องให้หน่วยงานใดมาให้การสนับสนุน เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพราบรื่น และสามารถบรรลุเป้าหมายที่กลุ่มได้กำหนดไว้ได้

6. **ขั้นการสร้างเครือข่าย** เมื่อกลุ่มได้ดำเนินการระยะหนึ่งแล้ว กลุ่มมีการขยายผลการดำเนินงาน กลุ่มมีจำนวนสมาชิกเพิ่ม หรือกลุ่มสามารถดำเนินงานจนบรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้แล้ว กลุ่มจึงมีการขยายความร่วมมือไปยังกลุ่มอื่นๆ สร้างการดำเนินงานในรูปแบบของเครือข่ายทำให้กลุ่มสามารถแก้ไขปัญหาในภาพกว้างได้มากขึ้น รวมทั้งยังเป็นการเข้าไปแก้ไขปัญหาสังคม ยังส่งผลให้ชุมชนของตนเองเกิดความเข้มแข็งขึ้น ตัวอย่างเช่น การสร้างเครือข่ายภายในชุมชน โดยมีทั้ง กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ มาประสานการดำเนินงานร่วมกัน เกิดเป็นกลุ่มเครือข่ายหมู่บ้านเพื่อร่วมกันแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชน เช่น มาร่วมกันสร้างสวัสดิการชุมชน เป็นต้น การร่วมกันในแบบเครือข่ายนี้มีใช้จำกัดอยู่เพียงแต่ในชุมชนของตนเองเท่านั้น แต่ยังสามารถขยายไปยังชุมชนอื่นๆ ได้อีกด้วย นอกจากนี้การทำงานในรูปแบบเครือข่าย ยังทำให้กลุ่มเกิดพลังอำนาจมากยิ่งขึ้น ถึงเป็นการสร้างพลังของกลุ่มได้

อย่างไรก็ตามในขั้นการดำเนินกิจกรรมนี้อาจจะประสบปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาของสมาชิกเอง ปัญหาการบริหารจัดการ หรือปัญหาภายในคณะกรรมการ เป็นต้น หากกลุ่มไม่สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ เหล่านี้ได้ จะส่งผลให้กลุ่มต้องยุติลง (การยุติของกลุ่มหนึ่งอาจเป็นผลทำให้เกิดการรวมกลุ่มอื่นๆ ต่อไปอีกได้) ในทางกลับกัน ถ้าหากกลุ่มสามารถแก้ไขปัญหาได้ก็จะสามารถ

ดำเนินกิจกรรมของกลุ่มต่อไป จนกระทั่งกลุ่มสามารถดำเนินงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้แล้ว มีสมาชิกเพิ่ม มีการค้นพบปัญหาอื่นๆ เพิ่มขึ้น กลุ่มจะดำเนินมาถึงขั้นตอนของการขยายผล คือ มีการขยายจำนวนสมาชิก การกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่มเพิ่มขึ้น และเกิดกิจกรรมใหม่ขึ้นเป็นต้น และเมื่อขยายผลแล้วกลุ่มดังกล่าวอาจเข้าไปทำงานร่วมกับกลุ่มอื่นๆ เกิดการประสานประโยชน์กับกลุ่มอื่นๆ เป็นการสร้างเครือข่าย (Network) ในการทำงานที่จะทำให้เกิดความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

ผังมโนภาพ หรือแผนที่ความคิด (Mind map)

ผังมโนภาพ หรือแผนที่ความคิด คือรูปจำลองที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของมโนภาพที่สัมพันธ์กัน โดยปกติจะใช้รูปวงกลมแทนมโนภาพหรือความคิด และเส้นลูกศรแทนลักษณะและทิศทางของความสัมพันธ์นั้น มีคำกำกับไว้ว่าวงกลมแทนมโนภาพของอะไร เส้นลูกศรแทนความสัมพันธ์ในลักษณะและทิศทางใด ในบางครั้งมีการใช้การเน้นและแจกแจงเนื้อหาความด้วยสีและการวาดรูปประกอบ ผังมโนภาพถือว่าเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยบันทึกความคิด เพื่อให้เห็นภาพความคิดที่หลากหลายมุมมองที่กว้างและชัดเจนกว่าการบันทึกโดยที่ยังไม่ได้จัดระบบ หรือระเบียบความคิดใดๆ อีกทั้งเป็นวิธีการที่สอดคล้องกับโครงสร้างทางการคิดของมนุษย์ ซึ่งบางช่วงมนุษย์จะสูญเสียสมาธิและความจดจ่อไปโดยอัตโนมัติขณะที่กำลังคิดเรื่องใด เรื่องหนึ่ง ดังนั้นการทำให้สมองได้คิด ได้ทำงานตามธรรมชาตินั้น จึงมีลักษณะเหมือนต้นไม้ที่แตกกิ่งก้านออกไปเรื่อย ๆ ทั้งนี้ผังมโนภาพถูกใช้เป็นแนวคิดในรูปแบบตายตัวมาหลายศตวรรษแล้วเพื่อใช้ในการเรียนรู้, การระดมสมอง, การจดจำข้อมูล, การจินตนาการ และการแก้ปัญหา โดยมีการใช้ในหลากหลายกลุ่ม เช่น นักศึกษา, วิศวกร, นักจิตวิทยา และบุคคลทั่วไป เป็นต้น

ผังมโนภาพ หรือแผนที่ความคิดนี้ ได้ถูก ดร.โทนี บูซาน นำมาช่วยในการจดจำระยะยาวที่เรียกว่าวิธีเอนโมนิค ซึ่งได้แก่ การนำความรู้ใหม่ไปผูกโยงกับความรู้เดิมที่มีอยู่ ควบคู่ไปกับการพัฒนาสมองซีกขวาโดยการจินตนาการ ความงาม ศิลปะ และจังหวะ เป็นต้น ส่วนซีกซ้ายใช้วิเคราะห์ คำ ภาษา สัญลักษณ์ ระบบ ลำดับ และความเป็นเหตุเป็นผล เป็นต้น ด้วยหลักการใช้คำหลักเป็นตัวกำหนดแล้วขยายกิ่งก้านสาขาออกไป วิธีนี้ใช้กันอย่างแพร่หลายทั้งในเรื่องการทำประชาคม การบันทึกคำบรรยาย การบันทึกเรื่องชีวิตจริงส่วนตัว และการบันทึกเรื่องการทำงาน เช่น การวางแผน การตัดสินใจ การช่วยจำ การแก้ปัญหา การนำเสนอ และการเขียนหนังสือ เป็นต้น

Mind Map เป็นวิธีการบันทึกความคิดเพื่อให้เห็นภาพของความคิดที่หลากหลายมุมมอง ที่กว้าง และที่ชัดเจน โดยยังไม่ได้จัดระบบระเบียบความคิดใดๆทั้งสิ้น เป็นการเขียนตามความคิด ที่

เกิดขึ้นขณะนั้น การเขียนมีลักษณะเหมือนต้นไม้แตกกิ่งก้าน สาขาออกไปเรื่อยๆ ทำให้สมองได้คิดได้ทำงานตามธรรมชาติอย่างและมีการจินตนาการกว้างไกล นอกจากนี้แผนที่ความคิด ยังเป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ในการบันทึกความคิดของการอภิปรายกลุ่ม หรือการระดมความคิด โดยให้สมาชิกทุกคนเสนอความคิดเห็น และวิทยากรจะทำการ จดบันทึกด้วยคำสั้นๆ คำใดๆ ให้ทุกคนมองเห็น พร้อมทั้งโยงเข้าหากิ่งก้านที่เกี่ยวข้องกัน เพื่อรวบรวมความคิดที่หลากหลายของทุกคน ไว้ในแผ่นกระดาษแผ่นเดียว ทำให้ทุกคนได้เห็นภาพความคิดของผู้อื่น ได้ชัดเจน และเกิดความคิดใหม่ต่อไปได้

การลดต้นทุน

การลดต้นทุน คือ การเน้นการลดต้นทุนขององค์กรทั่วทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรขนาดใหญ่ที่มีผลกำไรสูง หรือองค์กรขนาดเล็กผลประกอบการมีไม่มาก ต่างสมควรต้องผลักดันกิจกรรมลดต้นทุนให้กระจายไปทั่วองค์กร จุดประสงค์ของการลดต้นทุน คือ เน้นที่ลดยอดค่าใช้จ่ายของทั้งองค์กร หรือลดยอดค่าใช้จ่ายของการผลิตทั้งระบบ เพื่อให้ภาพรวมของต้นทุนเป็นเป้าหมาย รองรับการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะมาถึง โดยให้ความสำคัญแก่ศักยภาพของบุคลากร เปิดโอกาสให้ทุกคนเสนอแนวความคิด และนำแนวความคิดมาทำการวิจัยร่วมกัน เป็นแนวทางนำไปสู่การปฏิบัติการที่หลากหลาย เป็นพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่องค์กรตั้งไว้ ดังนั้นหัวใจของการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายขององค์กรจึงอยู่ที่ความร่วมมือของพนักงานทุกคนในองค์กร ผู้บริหารขององค์กรจะต้องปลูกฝังค่านิยมให้พนักงานทุกคนตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรขององค์กรอย่างประหยัดคุ้มค่าและให้เกิดประโยชน์สูงสุดในทุกรูปแบบ โดยมีแนวทางในปรับปรุงกระบวนการผลิตและลดของเสียที่จะเกิดขึ้น ดังนี้

1. การปรับปรุงกระบวนการผลิต ที่ใช้กันโดยทั่วไปในการลดต้นทุน จะเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์กระบวนการ โดยการจัดกระบวนการที่มีความซับซ้อน และสิ้นเปลืองออกไป อาจใช้วิธีการจดบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโรงงาน เช่น กระบวนการแปรรูปวัตถุดิบผลิตออกมาเป็นผลผลิต ทิศทางการเคลื่อนย้ายวัสดุ หรือขั้นตอนที่จำเป็นต่อการผลิต ระยะทางและเวลาต้องนำมาวิเคราะห์และตรวจสอบอย่างละเอียด พบสิ่งผิดปกติหรือความสูญเปล่าใดๆ ต้องรีบปรับปรุงและกำหนดขั้นตอนที่เหมาะสมที่สุดขึ้นมาเป็นวิธีมาตรฐาน แต่ก่อนจะกำหนดวิธีการมาตรฐานเราต้องทำกระบวนการไหลของงานในกระบวนการปัจจุบัน ขึ้นมาศึกษาทำความเข้าใจเพื่อทำการปรับปรุงต่อไป จากกระบวนการไหล เราสามารถลำดับขั้นตอนต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากต้นกระบวนการจนถึงสิ้นสุดกระบวนการแต่ละขั้นตอนว่าทำอะไรและใช้เวลาเท่าไร ถึงสิ้นสุดกระบวนการ ต้องใช้เวลารวมทั้งหมดเท่าไร ขึ้นต่อไป คือ การวางแผนเครื่องจักร วิเคราะห์ทิศทางการไหลของงาน ประกอบกับการ

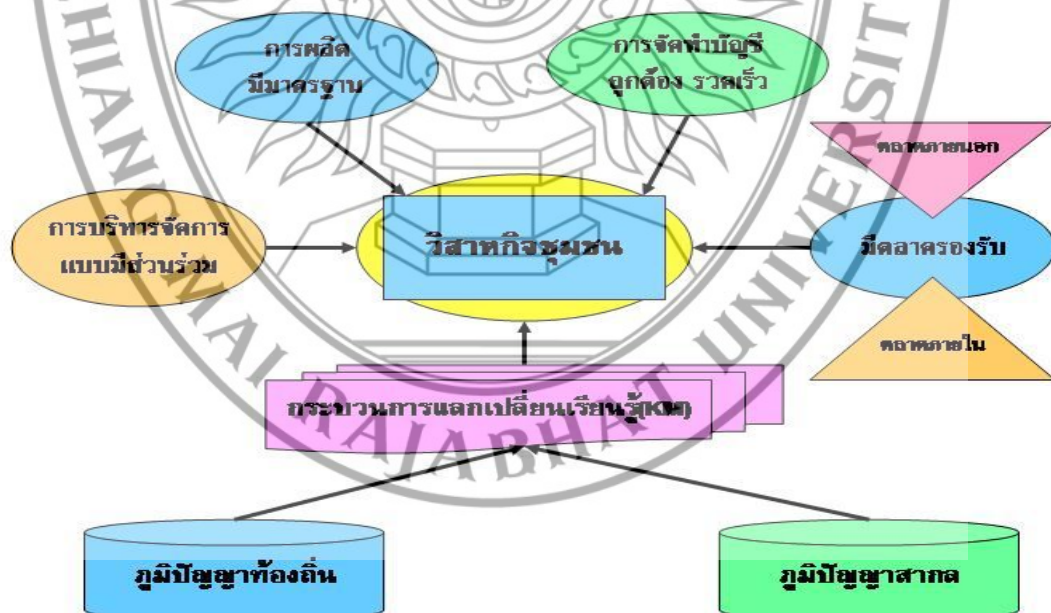
ไหลของกระบวนการผลิตที่ได้ทำเรียบร้อยแล้ว นำมาร่วมกันวิเคราะห์ พิจารณาถึงระยะทางของการเคลื่อนย้าย ยาวเท่าไร และระยะเวลาการจัดเก็บนานเท่าไร ถ้าการเคลื่อนย้ายไหลและการจัดเก็บนาน ประสิทธิภาพการผลิตก็จะต่ำ เพราะฉะนั้นจุดประสงค์ของการทำผังเครื่องจักร คือ การตรวจสอบสถานที่ระยะการวางอุปกรณ์และเครื่องจักร เพื่อการปรับปรุงการเคลื่อนไหวของพนักงานให้ทำงานได้สะดวกที่สุดไม่ต้องเคลื่อนไหวไปมาในช่วงการทำงาน เช่น พนักงานต้องเดินไปหยิบเครื่องมือหรือยกของ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ไม่ได้เพิ่มคุณค่างาน เป็นแค่ขั้นตอนงานที่เกี่ยวข้องเท่านั้น จะต้องหาแนวทางแก้ไขโดยการนำเครื่องมือมาไว้ใกล้กันไม่ต้องเดินไปหยิบไกลจะทำให้ได้งานเพิ่มขึ้น และขั้นตอนสุดท้าย คือ วิเคราะห์ความเคลื่อนไหวของพนักงาน เป็นการตรวจสอบความเคลื่อนไหวตามขั้นตอนในกระบวนการทำงานของพนักงาน เช่นการแปรรูป การตรวจสอบ การเคลื่อนย้าย หรือการรอคอย ใช้สัญลักษณ์เป็นตัวแทนในการปฏิบัติงานต่างๆ เหล่านั้น เช่นเดียวกับการทำสัญลักษณ์ในการวิเคราะห์กระบวนการ เพื่อถ่ายทอดการแยกแยะ การเคลื่อนไหวในกระบวนการทำงานในแต่ละขั้นตอน การวิเคราะห์ความเคลื่อนไหวนี้เหมาะกับสถานการณ์ ขณะที่พนักงานต้องทำงานไป และต้องมีการเคลื่อนไหวไปพร้อมกันนั้นมีการเคลื่อนไหวที่เป็นการสูญเปล่า ไม่มีประโยชน์หรือเป็นอันตรายหรือไม่ ความสูญเสียนี้เกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมการทำงานไม่ดี คือ จัดวางตำแหน่งระหว่างคนและสิ่งของต่างๆ ไม่เหมาะสม พนักงานต้องรีบหยิบของจากสายพานลำเลียงที่เลื่อนเร็วเกินไป หรือพนักงานต้องเอื้อมไปหยิบของจากด้านหลัง เหล่านี้ทำให้ร่างกายเมื่อยล้าและการทำงานก็เกิดความล่าช้า หรือเสียหายได้ ทั้งนี้การวิเคราะห์นี้เป็นการพบพวณเกี่ยวกับ มีการรอคอยที่ไม่พึงประสงค์หรือไม่ มีการขยับอวัยวะมากเกินไปหรือไม่ ระยะทางการเคลื่อนไหวยาวไปหรือไม่ และการเคลื่อนไหวมีปัญหาหรือไม่ นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงเวลาการแปรรูปและการตรวจสอบว่าทำตามกำหนดเวลาหรือไม่ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการตรวจสอบขั้นตอนการทำงาน ระยะการวางเครื่องจักร ความเหมาะสมของการจ่ายงาน และคาดหวังจะพบวิธีการทำงานที่เหมาะสมกว่าเดิม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตต้นทุนให้สูงขึ้น

2. การลดการผลิตของเสีย ความสูญเสียจากงานเสีย หรือของเสียจากขั้นตอนการผลิต โดยที่ผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถตรวจสอบของเสียที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการผลิตได้ในทันที ความสูญเสียนี้อาจเกิดจากความละเลยของพนักงาน รวมไปถึงหัวหน้าไม่ควบคุมดูแล ปล่อยให้งานผ่านเลยไป และเมื่อองค์กรมีการตรวจสอบก็พบว่าเกิดของเสียเป็นจำนวนมาก ความสูญเสียประเภทนี้นอกจากจะทำให้ต้นทุนเพิ่มแล้ว ยังต้องเสียเวลาแก้ไข ซ่อมแซมให้งานออกมาตรงตามที่ต้องการ หรือต้องทิ้งไปทั้งหมด การทำของเสียนอกจากเกิดความสูญเสียที่หน้างานแล้ว ยังเสียคุณค่างานที่ควรจะมี อีกทั้งยังรวมไปถึงการเสียเวลาของแรงงานก่อนหน้าที่ส่งชิ้นงาน สูญเสียเวลารอคอยของหน้างานที่

ต้องรับช่วงงานไปทำต่อ ถ้าบังเอิญของเสียหลุดไปถึงมือลูกค้าก็จะส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจและความมั่นใจของลูกค้าที่มีต่อองค์กร

การผลิตชิ้นงานจะเกิดของเสียมากเท่าไรก็ตาม ผู้ที่เดือดร้อนมากที่สุด คือ องค์กรเพราะต้องสูญเสียทรัพยากรไปโดยไม่จำเป็น ลูกค้าไม่เดือดร้อนอะไร ทรายที่องค์กรยังสามารถส่งมอบสินค้าได้ตามเวลาและตามราคาที่ได้ตกลงกันไว้ล่วงหน้า เพราะฉะนั้นการกำจัดของเสียหรือการป้องกันสินค้าไม่ได้มาตรฐานให้น้อยลงเป็นหัวข้อที่ดีต่อการลดต้นทุนและสิ่งแรกที่เราจะต้องดำเนินการก่อน คือ การลดจำนวนของเสียและต้องมั่นใจว่าของเสียจะไม่เกิดขึ้นซ้ำอีกโดยการทำให้โครงสร้างป้องกันของเสียขึ้นโดยการสร้างระบบตรวจสอบในขั้นตอนที่สำคัญ เช่น กำหนดโครงสร้างการตรวจสอบค่าต่างของจำนวนวัตถุดิบที่เดินเข้าไปในกระบวนการผลิตและจำนวนสินค้าที่ได้รับพร้อมๆ กับการกระตุ้นให้พนักงานตั้งใจในการทำงานให้มากขึ้น จะทำให้สามารถลดของเสียได้ หรืออาจตรวจพบของเสียได้ในทันทีที่เกิดขึ้น หรือว่าสามารถไปตรวจพบได้ในขั้นตอนสุดท้ายของการผลิต โครงสร้างการตรวจสอบดังกล่าว ถึงแม้ว่าจะได้ผลลัพธ์เหมือนกันคือตรวจพบของเสียก่อนที่จะไหลออกไปถึงมือลูกค้า แต่ในมุมมองของต้นทุนแล้ว การตรวจพบของเสียของทั้งสองขั้นตอนมีคุณค่าของต้นทุนแตกต่างกันมาก ทางที่ดีที่สุดต้องตรวจพบของเสียให้ได้เร็วที่สุดเป็นเป้าหมายที่ต้องทำให้สำเร็จ

กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศ ที่เกี่ยวข้อง

ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. (2544). ทำการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการกลุ่มสะสมทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบยั่งยืน กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดลองใช้รูปแบบของกลุ่มสะสมทุนที่เหมาะสมกับกลุ่มสะสมทุนที่จัดตั้งขึ้นมาตามแนวคิดของชาวบ้าน เพื่อให้กลุ่มสะสมทุนสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน และเพื่อให้กลุ่มสะสมทุนเป็นแหล่งเงินทุนให้กับชุมชนและสามารถพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาแบบมีส่วนร่วม (PAR) กับกลุ่มตัวอย่าง 2 หมู่บ้าน จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเครดิตยูเนียนสารภี มีอัตราการขยายตัวของเงินทุนเรือนุ่นค่อนข้างสูง และมีอัตราการเพิ่มขึ้นของสมาชิกค่อนข้างสูงและสามารถปล่อยเงินกู้ให้กับสมาชิกได้นำไปลงทุนประกอบอาชีพ ซึ่งถือว่าเป็นตัวอย่างที่มีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว และมีแนวโน้มที่จะพัฒนาต่อไปอย่างยั่งยืน สำหรับอีกกลุ่มตัวอย่างคือ บ้านป่าสักน้อย กลุ่มตัวอย่างนี้มีอัตราการขยายตัวของเงินทุนเรือนุ่นค่อนข้างต่ำ และอัตราการเพิ่มขึ้นของสมาชิกก็ต่ำเช่นกัน แต่กลุ่มก็สามารถปล่อยเงินกู้ให้กับสมาชิกเพื่อนำไปลงทุนประกอบอาชีพและเพื่อการศึกษาของบุตรได้ ดังนั้นการดำเนินงานของกลุ่มนี้จึงไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร และมีการพัฒนาค่อนข้างช้า ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างประสบความสำเร็จในการดำเนินการได้แก่ สมาชิกและกรรมการมีความเข้าใจในหลักการดำเนินงานของเครดิตยูเนียน คณะกรรมการมีความเสียสละและมีคุณธรรม การมีระบบบัญชีที่สามารถตรวจสอบได้ การมีระบบสวัสดิการคุ้มครองสมาชิก มีการให้การศึกษาอย่างต่อเนื่อง และมีระบบเครือข่าย ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนากลุ่มได้แก่ ผู้นำชุมชนไม่ให้การสนับสนุน เกิดความแตกแยกในชุมชน ถูกต่อต้านจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่ ความไม่เข้าใจหลักการของเครดิตยูเนียนอย่างแท้จริง กลุ่มมีเงินทุนน้อย คณะกรรมการไม่มีความเสียสละและระยะเวลาในการวิจัยสั้นเกินไป สำหรับข้อแนะนำที่ได้จากการศึกษา คือ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการออมในชุมชนควรจะมีโอกาสนักศึกษาและพัฒนา รูปแบบของกลุ่มสะสมทุนให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ทราบถึงข้อดี ข้อเสียของกลุ่มสะสมทุนในรูปแบบต่างๆ และให้ชุมชนได้ตัดสินใจเลือกกลุ่มสะสมทุนที่เหมาะสมเอง องค์การบริหารส่วนตำบลควรเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการออมทรัพย์ของชุมชน ควรมีการฝึกอบรมทางด้านบัญชีและทบทวนบทบาทของคณะกรรมการอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลควรจะมีความจริงใจในการแก้ปัญหาด้านเงินทุนจนให้ชุมชนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และสามารถที่จะพัฒนาแหล่งเงินทุนของตนเองให้มีความยั่งยืนต่อไป

สมพงษ์ บุญเลิศ. (2549). ปัญหาที่แท้จริงที่เป็นเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและชุมชน คือ **คุณภาพการเรียนรู้ของบุคคล** เพราะการเรียนรู้มิได้หมายความว่าต้องอาศัยการจัดการศึกษาแบบดั้งเดิมที่ต้องมีโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาเท่านั้น แต่การเรียนรู้อาศัยปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยภายนอกที่เอื้อต่อกันทั้งในรูปการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาในระบบโรงเรียน และการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยรัฐและเอกชน ตลอดจนสถาบันอื่นๆ ในชุมชนทุกภาคส่วนที่ทำหน้าที่สร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลและชุมชน การจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาการจัดการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จึงเป็นความจำเป็นที่กลไกภาครัฐมุ่งหวังที่จะให้ภาคที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการขับเคลื่อนงานโดยการใช้ความรู้เป็นฐานให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

สนธิ สัตโยภาส. (2549). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น มีการกิจสำคัญหลายด้าน อาทิ ด้านจัดการศึกษาวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการแก่สังคมและด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “ภายในปี 2550 ราชภัฏเชียงใหม่เป็นมหาวิทยาลัยท้องถิ่นในกำกับของรัฐ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มุ่งพัฒนาคนให้ถึงพร้อมด้วยปัญญาและคุณธรรม ใช้การวิจัย เทคโนโลยีสารสนเทศ ภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาสากลสร้างองค์ความรู้สู่ความเป็นเลิศ พัฒนาวิชาชีพครูและสร้างชุมชนเข้มแข็ง”

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. (2548). จากปัญหาการพัฒนาที่ทำให้คนรวยกระจุกคนจนกระจาย เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแต่ไม่พัฒนาเศรษฐกิจ เนื่องจากการกระจายรายได้ที่ลดลง ตลอดจนปัญหาการเจริญเติบโตอย่างไม่สมดุลจนเกิดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นแรงงานจากชนบทในภาคเกษตรสู่ภาคอุตสาหกรรมและภาคการบริการในเมือง ส่งผลทำให้ประชาชนตกอยู่ในวังวนของความยากจน ลุ่มหลงอยู่ในกระแสบริโภคนิยมเกษตรกรรมสูญเสียที่ดินทำกินเกิดหนี้สิน เนื่องจากการผลิตทางการเกษตร ที่เน้นการผลิตและการบริโภคทำให้ในปัจจุบันต้องพึ่งพิงต่างประเทศมากเกินไป ทั้งทางด้านวัตถุดิบ สินค้าทุน และเทคโนโลยี ตลอดจนเงินทุน จึงเกิดแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองขึ้น เศรษฐกิจชุมชน เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับทฤษฎี “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหลักการว่าด้วยการพึ่งตนเอง ทำให้เศรษฐกิจชุมชนหรืออาจเรียกอีกอย่างว่า “วิสาหกิจชุมชน” ได้รับความสนใจและสอดแทรกเข้าไปในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8-9 แม้ว่าบางช่วงเวลารัฐบาลจะหันไปใช้มาตรการทางเศรษฐกิจที่เป็นโครงการใหญ่ๆ (Mega-Project) เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจก็ตาม